

Motion till riksdagen

1989/90:Ju36

av Rolf Dahlberg m.fl. (m)

med anledning av prop. 1989/90:129

Ett utvidgat knivförbud m.m.

Sammanfattning

I propositionen föreslås att det skall bli förbjudet att på allmän plats inneha knivar och andra farliga föremål. Det föreslås vidare vissa lagändringar gällande bl.a. innehav av stiletter m.m.

Mot bakgrund av den ökande våldsbrottsligheten finner vi det motiverat med en viss skärpning av den så kallade knivlagen. Enligt vår mening bör lagändringar syfta till att straffbelägga kniv innehav i just sådana situationer där risken för våldsbrott är störst. Vi vill vidare gå längre än regeringen då det gäller inskränkningar i möjligheten att inneha och överlåta stiletter och gatustridsvapen.

Vi kan inte acceptera propositionens förslag. Det skulle kunna innebära att även skötsamma medborgare kan komma att kroppsvisiteras på gator och torg och bli straffade om de exempelvis har en mejsel i en väska. Detta måste av laglydiga människor komma att upplevas som en grov kränkning. Förslaget är i den delen därför missriktat, eftersom personer som inte haft någon som helst avsikt att begå våldsbrott likväl kan komma att drabbas.

Förslaget har dömts ut av ett enigt lagråd. Enligt vår mening rimmar förslaget vidare illa med grundlagen.

Förslaget får ses som ett försök från regeringens sida att ge intryck av handlingskraft då dess kriminalpolitik har kollapsat.

Alltför vidsträckt knivförbud

Enligt propositionen skall således förbud införas mot att på allmän plats inneha knivar och andra farliga föremål. Från detta principiella förbud görs vissa undantag.

Ett flertal remissinstanser har riktat kritik mot förslaget. Sveriges advokatsamfund har avstyrkt det. Överåklagaren i Stockholm anser att frågan inte har genomarbetats tillräckligt för att lagstiftning nu skall kunna genomföras. Hovrätten för nedre Norrland ifrågasätter det lämpliga i att redan nu vidta omfattande ändringar i knivlagen. Lagrådet har riktat skarp kritik mot förslaget. Lagrådet anför bl.a. följande:

Ett totalförbud mot innehav på allmän plats av knivar och alla andra föremål som skulle kunna användas för att skada annan till liv och hälsa måste ound-

vikligen komma att ingripa i det dagliga livet på ett sätt som inte kan accepteras från vare sig enskild eller allmän synpunkt. Det är tillräckligt att hänvisa till att, såsom också påpekats i remissen, sådana verktyg som mejslar och stämjärn hör till de föremål som omfattas.

Lagrådet framhåller också att gränsdragningen för kriminalisering ytterst kommer att bero av en subjektiv tolkning av begreppet "befogat" innehav i föreslagen lagtext. Enligt lagrådet blir olägenheterna med en så oklar gräns för straffbarhet allvarligare när förbudet nu skall få en avsevärt mycket större omfattning än tidigare.

Vi menar att regeringens förslag om utvidgat knivförbud är onödigt omfattande. Det kommer i stor utsträckning att vara helt utan betydelse för att förebygga våldsbrott.

I samband med att den så kallade knivlagen föreslogs redovisades i propositionen (1987/88:98) vissa uppgifter som härrörde från 1987 års vapenutredning. Bl.a. följande aspekter berördes: Våldsbrottsligheten är i hög grad koncentrerad till vissa platser, tider och omständigheter. Den är vanligare i storstadsregionerna än i landet i övrigt och förekommer oftare i stad än på landsbygd. I städerna är utomhusvåldet mycket starkt koncentrerat till stadskärnorna, till kvällstid och nätter och i synnerhet till helgkvällar och helgnätter. En stor del av våldshändelserna utomhus inträffar i samband med nöjesaktiviteter.

Våldet, och då särskilt utomhusvåldet, är starkt koncentrerat till en mindre del av befolkningen. Det rör sig om personer som ofta har en omfattande kriminell belastning, av vilken merparten består av annan brottslighet än våldsbrott.

Enligt 1987 års vapenutredning kunde man uppskatta de våldsbrott som begicks med stick- eller skärvapen 1986 till 3 500–4 000 fall. Man bör dock notera att den större delen av de brott där vapen användes emellertid *inte* utspelade sig på allmän utan på annan plats. De fall där vapen hade utnyttjats och som hänförde sig till allmän plats uppskattade utredningen till 1 600–2 000 för hela landet 1986. De fall som avsåg stick- eller skärvapen uppskattades till 1 100–1 300.

Att det är en liten, speciell kategori brottsbelastade människor som i stor utsträckning står bakom våldsbrotten har visats även i andra undersökningar.

Det är mot denna bakgrund regeringens förslag skall bedömas. Den som kommer att bryta mot knivförbudet kan enligt knivlagen komma att dömas till fängelse. Förbudet riktar sig – med vissa undantag – mot *alla* människor som vistas på allmän plats. Enligt rättegångsbalken 28 kap. 11 § får kroppsvitisation företagas om det "förekommer anledning, att brott förövats, varå fängelse kan följa".

Begreppet allmän plats är mycket omfattande. Det täcker bl.a. vägar, gator, torg, parker, flygplatser, andra trafikområden, väntsalor, spårvägs- och busstationer, restauranger, hotell, affärer, teatrar, biografier, idrottsområden, bad- och campingplatser, kyrkogårdar, utrymmen i tåg, bussar och andra kommunikationsmedel.

Innebörden i lagförslaget är således att teoretiskt sett *varje person* som vistas på någon sådan plats kan bli utsatt för att få sina kläder eller väskor ge-

nomsökta. Den som har en kniv eller en skruvmejsel med sig har enligt huvudregeln begått ett brott och kan därför bli straffad.

Enligt regeringsformen 2 kap. 6 § är varje medborgare skyddad mot bl. a. kroppsvisitation. Denna rättighet kan inskränkas genom lag. Enligt 2 kap. 12 § andra stycket regeringsformen gäller emellertid att en begränsning av sådan rättighet endast får ske under vissa förutsättningar. Bl. a. föreskrivs att begränsningen aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den.

Enligt vår mening är det mycket tveksamt om regeringens förslag uppfyller grundlagens krav. Ändamålet med utvidgningen av knivförbudet till allmän plats är att "minska antalet sådana våldsbrott där stick- och skärvapen kommer till användning" (propositionen sid. 9).

Såsom ovan anføres är våldsbrotten starkt koncentrerade till vissa grupper av personer, platser och tidpunkter. Att då införa ett generellt förbud för hela landet, för alla människor och vid alla tidpunkter är enligt vår mening att gå för långt. En sådan reglering rimmar illa med grundlagens krav.

Det finns i detta sammanhang anledning att citera vad dåvarande justitieministern anförde i propositionen (sid. 7) i samband med att knivlagen föreslogs under våren 1988:

För egen del delar jag utredningens uppfattning att det är förenat med betydande svårigheter att på ett lämpligt sätt avgränsa räckvidden av ett mera generellt knivförbud. Knivar är i många sammanhang nödvändiga arbetsredskap som måste kunna innehas även på allmänna platser och som rimligtvis också måste kunna medföras till och från olika fritidsaktiviteter där användande av kniv är naturligt och invändningsfritt från allmän synpunkt. Som utredningen har funnit är det också tveksamt om det finns något verkligt behov av ett knivförbud på allmän plats på alla orter.

Förslaget får ses som ett försök från regeringens sida att ge intryck av handlingskraft då dess kriminalpolitik har kollapsat. Med denna typ av skenåtgärd vill den om möjligt dölja de stora bristerna i den politik den fört på detta område. Polisresurserna är otillräckliga. Många personer kan begå brott utan att straffas. Unga lagöverträdare möter en slapp – eller ingen – reaktion. Vanebrottslingar får "mängdrabatt". De som ådöms fängelsestraff släpps ut efter halva tiden. Intagna får permission eller rymmer från fängelserna. Flumprat prioriteras framför krafttag mot narkotikamissbruket.

Om moderata förslag på det kriminalpolitiska området genomförts tidigare skulle brottsligheten vara väsentligt mindre utbredd än för närvarande. Moderata förslag riktar sig mot *brottslingar*, inte mot skötsamma medborgare.

Om man önskar en ändring i knivlagen i syfte att förebygga våldsbrott bör det enligt vår mening ske på sådant sätt att möjligheterna att ingripa vidgas i de sammanhang då risken för sådana brott är störst. Av den nu aktuella propositionen framgår att det från polishåll har påpekats att den mest överhängande risken för våld med kniv inte finns på den plats eller i den lokal där en allmän sammankomst eller offentlig tillställning äger rum och där knivförbud enligt nuvarande regler gäller. Risken är i stället störst bland personer som har samlats utanför denna plats eller lokal. Att införa ett generellt knivförbud på allmän plats är därför att, med grundlagens ord, "gå utöver vad som är nödvändigt".

Vi föreslår mot denna bakgrund att den nuvarande knivlagens 1 §, första stycket, kompletteras på så sätt att förbud att bära kniv även skall gälla exempelvis "i samband med" eller "i anslutning till" offentlig tillställning eller allmän sammankomst. En sådan lagändring skulle öppna möjlighet för att beslagta knivar från exempelvis personer som köar utanför ett dansställe eller i övrigt – exempelvis efter att ha avvisats – uppehåller sig i närheten. Det är varken möjligt eller lämpligt att ange någon exakt gräns för denna vidgning av knivförbudet. En närmare avgränsning får bestämmas i rättspraxis.

Det viktiga är att utrymmet för att ingripa med stöd av knivlagen i förebyggande syfte ökas. En sådan lagändring skulle komplettera de snävare och mer preciserade möjligheter polisen redan har att ingripa med stöd av polislagen och 36 kap. 3 § brottsbalken.

Enligt propositionen skall vidare förbud att inneha kniv m.m. gälla inom skolområde. Det torde normalt saknas anledning för elever att bära kniv m.m. i samband med undervisning. Vi godtar propositionens förslag, varför 1 §, första stycket i nuvarande knivlag även bör uppta förbud att inneha kniv på skolområde. Vid godtar vidare propositionens förslag till undantag, 1 § andra stycket knivlagen.

Inför totalförbud för stiletter och s.k. gatustridsvapen

I propositionen behålls det nuvarande förbudet att överlåta en springstilet eller springkniv till den som är under 21 år. Motsvarande förbud införs beträffande gatustridsvapen. Beträffande den sistnämnda typen av vapen införs också ett förbud mot att saluhålla sådana vapen.

Enligt vår mening är propositionen i dessa delar inte tillräckligt långtgående. Det är fråga om föremål som typiskt sett är avsedda för våldsanvändning och inte har något annat naturligt legitimt användningsområde. Det saknas anledning att ha restriktioner beträffande innehav och överlåtelse endast beträffande personer under 21 år. Vi menar därför att någon åldersgräns inte skall gälla enligt 1 §, tredje stycket och 2 § i den föreslagna knivlagen. Det bör införas totalförbud vad gäller innehav och överlåtelse av denna typ av vapen. Det anförda medför att vi är positiva till det införsel förbud som diskuteras i propositionen. Då lagstiftning sker i dessa delar bör dock en möjlighet att göra undantag för exempelvis enstaka överlåtelser av samlarobjekt beaktas.

Det bör ankomma på vederbörande utskott att utforma erforderlig lagtext.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen – med avslag på propositionens förslag i denna del – beslutar att utforma 1 § första stycket knivlagen i enlighet med vad i motionen anförts,

2. att riksdagen beslutar att någon åldersbegränsning avseende förbud att inneha och överlåta springstiletter m.m. och s.k. gatustrids-

vapen inte skall föreskrivas i knivlagen, i enlighet med vad i motionen
anförts.

Mot. 1989/90
Ju36

Stockholm den 17 april 1990

Rolf Dahlberg (m)

Jerry Martinger (m)

Göthe Knutson (m)

Birgit Henriksson (m)

Göran Ericsson (m)

Inger Koch (m)

Carl G Nilsson (m)

Allan Ekström (m)

Ewy Möller (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Filip Fridolfsson (m)

Eva Björne (m)